

Aquesta variant amb *-s-* és temptadora: suposant que fos originària ens fa pensar en la curiosa paronímia amb un mot lituà *rusuu, ruseti* 'llançar llussors ardents';³ majorment quan retrobem la forma amb *-s-* en algun parlar occità *rouzént* en una localitat del Tarn-e-Garona (*Bouts d Mount VIII*, 108), tol. *rou-sent* «ardent» (Goudouli, c. 1610, segons Doujat-Visner), *rouzenti* «faire rougir au feu» (id.), Tarn *rouzent* «(fer) rouge» Gary, i fins el porta el llgd. Sauvages (però aquest sol reportar mots de Goudouli).

No obstant sembla que hem de resistir a aquesta temptació, car hi ha formes evidentment equiparades en diversos llenguatges romànics, totes les quals són sense la *-s-* i tenen una etimologia llatina clara. En llengua d'oc mateix en tenim en dos parlars pirinencs, de zona molt conservadora i veïna del català: Luixon *arrüent* 'roent' (Sarrieu, RLR XLV, 429), Alt Comenge *arrouent* «rougi au feu, rouge», *arrouentà* «faire rougir» (Dupleich, *Le Patois de Saint Gaudens*). Donada la fonètica d'aquests parlars, està completament descartat que aquí hagi caigut una *-s-* intervocàlica, o una *-d-* (que justament es manté sempre com a *ð* en aquestes zones gascones). I d'altra banda això troba eco en molts parlars romànics.

En primer lloc l'italià, on l'adjectiu *rovente* 'roent, candent' és el mot de sempre, i ja figura repetidament en Dante «facea --- parer piú *rovente* la fiamma», *Purg* xxvii, 7 (que els vells comentaristes expliquen «d'un rosso piú acceso»), i en l'*Inferno IX*, 36, on el nostre adaptador A. Febrer calca el text italià posant «per ço co l vis meu s'era tot adret / vers l'alta torra a la cima *roventa*» (p. 49) Després de Dante ha seguit essent un mot generalment conegut i usat, no sols en la llengua comuna sinó en els dialectes: a les Marques, p. ex., *roèntu, -ta*, «bollente» (Camilli, Servigliano, *ARom XIII*, 264), i cap als Alps fins al reto-rom *ruvant* (*Dicz Rumantsch Grischun I*, 163a). En fi el mot havia existit en francès antic *rovent* 'roig, vermell' parlant de la cara de les dones, o d'un foc roent, freqüent en textos de França dels Ss. XII i XIII, i encara més tard (God. VII, 254) i d'Anglaterra: *rovent* «rouge, frais» en la *Vie de St Eustache* (ms. anglonormand de fi S. XIII, Rom LI, 363ss.; LII, 74).

Salta a la vista que no es pot renunciar a l'etimologia ll. RUBENS, -ENTIS, comunament admesa per a l'italià i els mots congèneres I no és menys evident que el cat. *roent* n'és inseparable i ve de la mateixa font: la semblança amb el mot lituà és una pura i fal·laç casualitat. Car també la variant oc. *rouzent* té una explicació segura com a forma secundària deguda a un tracorrecció o contaminació: d'una banda per influència de *rozent* part. actiu de *roire* 'rosegar' (RODERE), d'altra banda influència d'un derivat de ROSA, que es documenta ja en oc. antic: *rozenc* «rosé, rouge, alezan» (PDPF). En català la forma fronterera *rosent* s'explica simplement per raons semblants, més que més existint en català una alternança tan estesa com la que presenten els mots semblants: *rosella/roella, rosada/roada, resina/reina, rosinejar/roinejar, llorella/llotella* etc. Així, doncs, la forma aragonesa *rusiente*

deu ser manllevada del català, o en part, de la llengua d'oc, per més que sigui antiga, i també allà hi degueren ajudar derivats de ROSA o ROSEUS, com ho documenta a bastament en el DCEC/DECH v, 100a15-33, article en el qual deixo alguns detalls més que ja no cal repetir.

DERIV : *Roentor*, ja usat per Verdaguer: «als estels fer vergonya son brillant y *ruentor* / --- com rosada d'or / ---», *Atl.* de 1867 I, 62b (canviat en *brillantor* en la versió de 1877) després usat per NOLLER i d'altres. *Roentar* en el vallespirenc Caseponce; *ruantar* *Dag* *Roentejar* *Arroentar*: «les herbes, encara molles de la darrera ruixada, s redressen en les planúries tropicals am la xardorosa alenada del sol, que s'arroenta en l'esbarjo d'un cel puríssim», Coromines (*Presons*, 127); *arroatament*; *desarroentar*, *desroentar* *Enroentir* berg : tenint l'agulla al foc «la vaig *enruantí* i em vaig cremar la berruga» (Castell d'Alarén, 1964).

Robí, derivat segur del ll. *rubeus*, representat també en les llengües romàniques veïnes, i en baix llatí *rubinus* (sovint en Du C), it. *rubino*; i, en forma segurament manllevada, fr *rubis* i cast. *rubi* [1495, Nebrixa, i en un aragonès de 1402]. La història internacional del mot no està ben estudiada, però es nota que la documentació antiga en català és tant o més abundant i antiga que enlloc, ja en el 3.º quart del S XIII: «Ah Na Bel-vis! - Ah Na clar-vis! Ah, Na cors lis! / Pus que *robis* - ne amatís, / donna, Na gen asiza, / teyna eu, las, una nit en camisa / ---», Cervé, 28/22.41.

«Duos teixels cum 4 *robis* unius equacitatis ---» a. 1283, «septem *robirs* alexandrins» 1419, Alart, *Invent Ll Cat* (que cita també *rubis* pl. en Llull). La variant en *irs* s'explica per contaminació de *safirs*, junt amb el qual apareix sovint *rubis*: «Plures *rubiques* --- it. 32 inter *rubicé* i balays encastats en auro; it. 17 *safirs*» a. 1313; i, en un altre doc., del mateix any, *robicé* citat junt amb *turquesa* (Finke, *Acta Ar.* III, 240, 241); un altre del *rubicé* en sing l'any 1319 (ENCASTAR); «e safís e jaspirs e stopacís e *robis*» en el *Tuglat*, 103; «un *robis*», Cròn. de Pere el Cerimoniós, 16; «Oh net *rubi* - tret de la viva mena, / alt de color - en fin or acunçat / ---» en Pero Martínez, c. 1450 (BABL XVII, 196). «Un bell *robi* / yo li doní, / e l'afalague, / e de fet pague / quant despenja», «May res los fall / --- / marachde volen / per testimoni / de matrimoni / --- / volen les mans / ab diamant, / balaix, / *robins* / ---» (així el ms., que Chabàs canvia en *rubins* segons l'ed. B), JRoig (*Spill*, 1939, 8349); «un *robí* o maracde o safir», JoMartorell (princ. § 262, NCI IV, 137, Ri, 749.11); cites del pl. *robis* o *rubis* en JoMartorell i en Felip de Malla (*Dag*). Dim., *robinet*: «los labis de la qual parien dos *robinets*», *Decam* IV, § 10, 282.7f.

Ha seguit essent ben viu i popular fins avui: «pedres precioses diamant --- *rubi* és vermell o rosat; esmeralda ---», OPou (*TbPu*, 313). «Les maduixes --- semblants *rubins* encantats ---», EmVilanova (*Entre Família*, p. 152); Verdaguer, veg. *ruixar*.